

Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища / [О. С. Онищенко, В. М. Горючий, В. І. Попик та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2014. – 243 с.

Національні інформаційні ресурси як інтегративний чинник вітчизняного соціокультурного середовища

(Наукова доповідь за темою дослідження)

Активізації національних процесів у сучасному світі сприяє розвиток інформатизації, збагачення інформаційної основи соціокультурних процесів новою інформацією. Однак інтересам національного розвитку відповідає насамперед інформація, створена у відповідній національній традиції або ж необхідним чином адаптована до цієї традиції із-за меж національного інформаційного простору. У зв'язку з цим при розгляді трансформації сучасної інформаційної основи, на якій відбувається еволюція держави й нації, набувають вагомого значення як особливості організації власного виробництва та використання інформаційних ресурсів в інтересах національного розвитку, так і врахування зовнішніх факторів, пов'язаних із впливами глобального інформаційного простору на національний інформаційний процес. При цьому слід зазначити, що в умовах сучасної України саме зовнішні фактори в розбудові національного інформаційного простору на сьогодні є превалюючими, що не завжди позитивно впливає на процес розвитку українського суспільства.

Ця обставина обумовлюється політикою основних суб'єктів глобальної інформатизації, спрямованою на здійснення контролю за суспільними процесами в усіх регіонах світу, збагачення за рахунок чужого життєвого простору на основі інноваційного розвитку інформаційної сфери. Ситуація загострюється ще й тим, що на території сучасної України

зіткнулися економічні і як їхній гарант – політичні інтереси глобальних гравців у сфері сучасних міжнародних відносин.

На інформаційну ситуацію в Україні негативно впливають і деякі внутрішні процеси. З утворенням суверенної Української держави, із проголошенням у ній фактично безмежної і тим самим ілюзорної демократизації суспільства відбулася децентралізація інформаційного виробництва й обслуговування соціальних механізмів керування національним розвитком. При цьому прискореними темпами здійснювалося повне роздержавлення засобів масової інформації і фактичне перенесення функції інформування і самого суспільства, і його управлінських структур до приватних ЗМІ або ж до інформаційних структур з долею приватного, у тому числі зарубіжного капіталу. Це ж саме стосується будь-якої іншої діяльності в інформаційній сфері українського суспільства: функціонування радіо, телебачення, а пізніше – джерел виробництва інтернет-інформації на території Української держави. Таким чином, органи державної влади поступово позбавляються права прямого інформування громадян про свою діяльність, про плани й орієнтири суспільного розвитку. Зменшення, таким чином, можливостей доступу до такого важливого сегмента інформації шкодить розвитку демократичного процесу в країні.

Протистояння цьому процесу, особливо на його початковому етапі, у технологічно не підготовлених регіонах світу, у нових суверенних республіках, що утворилися на території колишньої союзної держави з їх ослабленим інформаційним ресурсом, з економічною і технологічною відсталістю є надзвичайно складним завданням. Тому його вирішення в Україні може бути успішним лише за умови опори на національну інформаційну традицію, інформаційний ресурс розвитку, сформований багатьма поколіннями українського народу. Ця традиція як дороговказ у процесі необхідного розвитку національної інформаційної сфери має бути орієнтиром і при освоєнні напрацьованих глобалізованим світом інформаційних ресурсів, інноваційних технологій в усіх сферах суспільного

життя, і в процесі продукування нової інформації, необхідної для розвитку нації, держави, і значною мірою – від ефективного використання всіх ресурсів, необхідних для національного розвитку, рівноправного позиціонування на міжнародній арені.

В умовах становлення нового, інформаційного етапу розвитку сучасної цивілізації, перспективи національного розвитку, розвитку потрібного для прогресу людства як унікального в національній багатогранності сприйняття зовнішнього світу, залежать також від оптимальної організації використання основного ресурсу розвитку – інформаційного. У зв'язку з цим і на рівні міжнародному, і на внутрішньодержавному потребує постійної уваги проблема еволюції системи сучасних інформаційних комунікацій, інформаційно-аналітичних центрів, центрів зберігання та організації використання суспільно значущих інформаційних ресурсів, бібліотечних, архівних та музейних організацій – продуктивних суспільних механізмів використання глобальних інформаційних ресурсів. При цьому вітчизняна інформатизація має враховувати і зміст міжнародного досвіду, і традиції розбудови інформаційного простору з українською специфікою.

У зв'язку з цим потребує постійної уваги з боку національних владних структур, наукових установ інформаційної сфери проблема виробництва нової інформації національним виробником і проблема ефективного використання наявних уже в розпорядженні суспільства інформаційних ресурсів.

При цьому особливістю нинішнього періоду розвитку інфосфери є те, що цей етап інформаційного виробництва відрізняється від усіх минулих етапів такими характерними рисами.

По-перше, у зв'язку з істотно зростаючою роллю інформації у сучасній виробничій діяльності, що є характерною особливістю становлення інформаційного етапу розвитку суспільства, особлива увага останнім часом приділяється розвитку науково-прикладних досліджень, результати яких

швидко можуть бути впроваджені у виробництво чи процес суспільної трансформації.

У зв'язку з цим сьогодні стає більш помітним відставання фундаментальних досліджень від науково-прикладних і, скажімо, ракетно-космічна галузь, ядерно-енергетична та деякі інші, що в минулому столітті були флагманами науково-технічного прогресу і вели за собою основні напрями технологічного пошуку, донині базуються, в основному, на фундаментальних здобутках 60–70 років ХХ ст. При цьому можна говорити про підвищення ефективності використання науково-інформаційних здобутків того періоду, напрацювання досвіду різностороннього їх використання в різних галузях. І це є позитивним, оскільки підвищує ефективність використання результатів наукового пошуку. Однак тривалий період без поповнення фундаментальної науки новими результатами поступово знижує темпи науково-технічного прогресу у важливих напрямках, що забезпечують суспільний прогрес.

По-друге, ефективність наукової, як найвищої за рівнем впливу на розвиток людства, інформації значною мірою залежить від темпів впровадження в суспільну практику, що, у свою чергу, потребує зростаючих затрат, формування відповідної інфраструктури, що є посильним насамперед економічно розвинутим державам.

По-третє, зростання складності проблем, обумовлених викликами, що постають у ХХІ ст. перед сучасною цивілізацією, не дає змоги навіть найбільш високорозвинутим країнам розв'язувати такі проблеми самостійно, без участі країн-партнерів. Прикладом цьому може бути і проєктована кількома країнами експедиція на Марс, і організація спільного проєкту будівництва та експлуатації Великого адронного колайдера, і зусилля зі спільної боротьби багатьох країн з інфекційними захворюваннями тощо.

Сучасна актуальна наукова проблематика, як правило, є досить затратною, проблемною для країн з невеликим економічним потенціалом. І ці країни змушені орієнтуватися на розвиток власної наукової діяльності,

продукування відповідної інформації з огляду на найбільш необхідні напрями наукових досліджень і можливості власного бюджету. В інших напрямках дослідження найчастіше не ведуться, і при цьому створюються інколи досить істотні лакуни відсутності нового знання, що робить суспільний розвиток нерівномірним, може створювати небажані внутрішньосуспільні суперечності, підвищує ризики прийняття помилкових рішень не лише в науковому середовищі, а й на загальносуспільному рівні, створює важко вирішувані проблеми для розвитку певної держави чи нації.

Четвертим істотним фактором впливу на сучасне інформаційне середовище є наслідки значною мірою стихійної інформатизації, що з активізацією глобальних процесів сьогодні вже охоплює переважну більшість світу. У своїй суті вона є, безсумнівно, позитивним явищем, однак, без координуючого впливу держави розвивається аморфно і в тій чи іншій мірі є процесом керованим лише компаніями, що контролюють виробництво технічних засобів, необхідних для інформатизації, та реалізують інформатизаційні проекти згідно з власним інтересом. Такий стан справ обумовлюється тим, що протягом тривалого часу інформатизація розглядалась як технічний експеримент вузькоколегіальних обмінів між науковцями і не була усвідомлена як новий та ефективний суспільний інтеграційний механізм. У перших своїх результатах цей процес у масі користувачів відігравав найчастіше розважально-інформативну роль, слабо використовувався органами державної влади, громадськими організаціями, навчальними закладами як новий високоякісний інструмент громадянського самовияву, освітньої, виховної роботи. Натомість інтернет-простір наповнився низькоякісними масивами інформації, використання якої ускладнюється низьким рівнем підготовки користувачів, недостатньою внутрішньою готовністю до нового рівня спілкування людей. І цим самим створюються серйозні перешкоди для розвитку інформаційних обмінів на основі електронних інформаційних технологій.

I, нарешті, п'ятим фактором впливу на інформаційну сферу став розвиток технологій спеціальних негативних інформаційних втручань у функціонування національних інформаційних, технологій, що за масштабами своїх впливів досягли рівня руйнівної сили інформаційних воєн. Ведення цих війн, тобто, утвердження певних суспільних інтересів за допомогою спеціально організованих інформаційних впливів, потребувало відповідної кваліфікації інформаційних працівників, спеціального обладнання аж до супутникових систем включно, певних ідеологічних концепцій, що об'єднують багатоаспектну інформаційну діяльність в єдине ціле.

В Україні до цих загальноцивілізаційних впливів долучаються також фактори, обумовлені розпадом союзнаї держави, різкою зміною соціально-економічної системи і пов'язаним із цим перерозподілом фінансових потоків та, відповідно, пріоритетів розвитку. З точки зору оновлення національних інформаційних ресурсів як безперервного процесу розвитку нове інфотворення в Україні набуло певних негативних особливостей:

- у ньому зменшується питома вага національного наукового доробку, унаслідок недофінансування й втрати державного протекціонізму зникають всесвітньо відомі наукові школи, що були основою національної наукової діяльності, втрачається соціальний запит на вітчизняну наукову та науково-популярну інформаційну продукцію;

- слабкий рівень модернізації соціальних інформаційних комунікацій не забезпечує належного введення в суспільний обіг національних інформаційних ресурсів, і в розпорядження суспільства потрапляють все більші обсяги зарубіжної та такої, що має низький рівень соціальної значущості, вітчизняної інформації;

- держава й переважна більшість членів суспільства не встигає за глобальним розвитком інформаційних технологій і необхідністю їх використання в інтересах національного розвитку.

При цьому наявна система національного інформаційного виробництва за належної організації та підтримки держави на сьогодні ще має потенціал для забезпечення власного інформаційного виробництва з урахуванням національної специфіки України.

Наукова діяльність в Україні здійснюється, по-перше, науковими установами, що забезпечували необхідні запиту на цей вид інформації в часи союзної держави, по-друге, тими інформаційними центрами, що виникли з огляду на деякі нові потреби й ситуації вже в суверенній Україні. І, по-третє, у руслі такої тенденції відбувається активізація університетської наукової діяльності.

Наявність в Україні різноманітних наукових організацій говорить як про потенціальні можливості вітчизняної науки, так і про недостатню організованість на державному рівні соціального запиту на найбільш потрібну для розвитку суспільства наукову інформацію, відсутність належної роботи зі створення умов для отримання науковими установами потрібних для розвитку суспільства здобутків та ефективних механізмів їх упровадження на базі зміцнення національної інформаційної традиції.

У зв'язку з цим видається за необхідне на рівні відповідних державних органів проаналізувати:

- фактичну відсутність механізмів поєднання затребуваності в усіх сферах суспільного життя науково обґрунтованих рішень, розвитку технологій, інноваційних продуктів з діяльністю та потенційними можливостями вітчизняної науки. Такий стан справ не лише негативно відбивається на її фінансуванні, а й провокує зниження якості підготовки нової зміни наукових працівників, сприяє через брак наукової перспективи та суспільної затребуваності відпливу талановитої молоді за кордон, не сприяє розвитку взаємовигідного міжнародного наукового співробітництва, негативно впливає на процес сучасного розвитку нації і держави;

- проблему рознесення функцій у сфері наукової діяльності між академічною та університетською наукою, відповідного визначення

суспільних запитів і пріоритетів на фундаментальні й науково-прикладні дослідження;

- можливості вдосконалення інформаційного забезпечення потреб української науки як на базі ефективного використання національних інформаційних ресурсів, продуктивного виробництва суспільно значущої інформації, так і налагодження планомірного відбору якісної інформації з ресурсів глобального інформаційного простору, потрібної в інтересах національного розвитку;

- можливості держави для лобювання інтересів вітчизняної науки для представлення своїх інноваційних продуктів на міжнародних інформаційних ринках;

- можливості жорсткого реагування на штучні затримки з комерційних та інших шкідливих для розвитку держави причин введення нових технологій, прогресивних здобутків вітчизняної науки в суспільну практику, для забезпечення національних інтересів народу України.

При цьому в законотворчій діяльності видається за доцільне передбачити:

- правову підтримку діяльності, що сприятиме формуванню механізмів забезпечення вітчизняної науки конкретними замовленнями для розвитку досліджень і прискореному впровадженню наукових розробок у суспільну практику;

- правове та функціональне розмежування реалізації потенціалу академічної і університетської науки;

- формування сучасної правової основи розвитку національної інформаційної сфери, орієнтованої на потреби вітчизняної науки;

- правове забезпечення процесів у системі внутрішніх і міжнародних інформаційних обмінів;

- правову підтримку процесу вдосконалення кадрової політики у сфері науки, захист прав інтелектуальної власності, удосконалення механізмів інформаційних обмінів в інтересах суспільства.

Поряд з необхідним удосконаленням організації роботи вітчизняних наукових структур суспільство потребує оновлення, розвитку із застосуванням сучасних технологій управлінської інформації. Ця інформація має:

- забезпечувати оптимальне функціонування соціальної структури суспільства;
- якнайповніше використовувати національний потенціал, специфіку власного шляху вітчизняного розвитку, конструктивно поєднуючи його з загальними тенденціями розвитку цивілізації на основі науково-технічного прогресу;
- ефективно обслуговувати розвиток внеску України в міждержавний розподіл у сфері праці, що формується в останні десятиріччя.

Серед внутрішньосуспільних факторів на розвиток управлінської діяльності і ширше – на розвиток суспільної самоорганізації насамперед впливає якість формування й ступінь усвідомлення всією системою соціальних складових суспільства основних засад і цілей його розвитку, об'єднання навколо них основного загальносуспільного інтересу, розвиток демократизації, ефективного державного управління, техніко-технологічний, освітній розвиток, організація суспільних стимулів для ефективного, творчого використання наявних і створення нових суспільних ресурсів, включення вітчизняного інформаційного виробництва в статусі рівноправного в систему міжнародного виробництва та використання інформації.

Продуктування нової інформації на базі розвитку національної інформаційної традиції і розвиток вітчизняних соціальних комунікацій мають стати дієвими інструментами для здійснення науково-інформаційного супроводу реалізації державних програм національного розвитку та вдосконалення безпосередньо механізмів управлінської діяльності. Особливу важливість в умовах реалізації управлінської функції сучасної держави накладають глобалізаційні процеси, необхідність

відстоювання національних інтересів у відносинах із зарубіжними суб'єктами економічної діяльності на внутрішніх та зарубіжних ринках, і особливо – під час реалізації спільних проектів, при створенні спільних підприємств із вітчизняними економічними структурами.

Недостатньо керований розвиток вітчизняних телекомунікаційних систем і мереж призводить до небажаних тенденцій, що позначаються на стратегічних інтересах держави. Серед них слід згадати про те, що комп'ютерні інформаційні системи стратегічного загальнодержавного значення базуються на телекомунікаційних засобах, на які держава має обмежений вплив і які можуть не відповідати вимогам національної інформаційної безпеки. Саме телекомунікаційне середовище на сьогодні становить набір окремих телекомунікаційних систем, технологічно не контрольованих з боку держави. Це впливає на загальну надійність і життєстійкість телекомунікаційної системи, не дає можливості контролю рівня запроваджуваних тарифів за інформаційні послуги. Інформаційні послуги, ресурси й програмні продукти поширені по території України нерівномірно, не враховують достатньою мірою потреб населення й органів управління.

У середовищі експертів складності з розвитком інтернет-послуг в Україні пояснюються також недостатнім рівнем розвитку ринкових відносин у більшості секторів економіки, що не стимулює впровадження прогресивних високоефективних інформаційних технологій; відсутністю достатнього обсягу вільних фінансових засобів у вітчизняних підприємств і фінансових установ, а також низькою платіжною спроможністю населення; низьким рівнем використання інформаційних технологій на підприємствах, організаціях і в органах державної влади й недостатньою нормативно-правовою базою в питаннях розвитку Інтернету, інформаційних ресурсів та інтелектуальної власності.

Недотримання необхідного співвідношення принципу власності на інформацію при дотриманні інтересів держави і окремих користувачів

національних інформаційних ресурсів негативно впливає на процеси інформаційних обмінів у суспільстві, на ефективність використання інформації. Такий підхід не сприяє загальному процесу нарощення національних інформаційних ресурсів і є з точки зору національних інтересів таким, що потребує істотного вдосконалення.

Важливою умовою розвитку інформаційної діяльності є вдосконалення державної політики у сфері інформаційного виробництва й використання національного інформаційного ресурсу, спрямованої на осучаснення нормативно-правової бази, пріоритетність підтримки вітчизняного виробника інформаційного продукту в цілому і впровадження системи заходів, спрямованих на підтримку розвитку україномовних засобів масової інформації, створення сприятливих умов для залучення інвестицій, кредитів на придбання передових технологій та обладнання для інформаційного виробництва на підприємствах, в установах, організаціях інформаційної сфери. Варто зауважити, що у швидкоплинному перебігу подій суспільного життя, із революційними процесами в розвитку інформаційних технологій значна частина існуючих уже нормативних актів як внутрішньодержавних, так і міжнародних поступово втрачає актуальність, відповідність процесам, які ними нормуються, і потребує уточнень або ж перегляду

У контексті вдосконалення державної інформаційної політики видається за доцільне посилити увагу до дієвого використання потенціалу наявного національного інформаційного ресурсу. Бібліотечні, архівні, музейні та інші центри зберігання інформації мають удосконалювати роботу, пов'язану з введенням в обіг ширших пластів своїх інформаційних фондів у середовище потенційних користувачів, започатковують різноманітні форми реферативної продукції, інформаційно-аналітичну продукцію в режимі «інформація на базі інформації», аналітичні дослідження на актуальну, потрібну для суспільного розвитку тематику.

При розвитку цього напрямку інформаційної діяльності повною мірою слід враховувати наявний уже досвід. Провідні бібліотечні установи, і

насамперед національні бібліотеки, як потужні інформаційні центри, що в найбільшій, очевидно, мірі відчують проблематику інформаційного прогресу, активно включаються в процес осмислення реалій сьогодення і трансформацію інформаційних процесів. Головним науковим, науково-інформаційним центром впровадження нових інформаційних технологій у бібліотечній сфері України є Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Основна тематика наукових досліджень її підрозділів пов'язана з вивченням ходу інформатизації в Україні, роллю бібліотечних установ у цьому процесі, питанням організації безпеки національного інформаційного суверенітету в умовах посилення процесів глобалізації, організації ефективного використання ресурсів глобального інформаційного простору в інтересах національного розвитку, вироблення методик протистояння інформаційним агресіям в національній інформаційній простір, забезпеченням широкого використання національних інформаційних ресурсів, введення їх в широкий обіг, розвиток дистантних форм обслуговування користувачів та ін.

В умовах посилення інформаційного протистояння, інтенсифікації відверто ворожих зарубіжних інформаційних впливів на структуру і наповнення національного інформаційного простору дедалі більшого значення для зміцнення інформаційного суверенітету України набуває інформаційно-аналітичний напрям діяльності національних бібліотек, спрямований на представлення суспільству результатів наукового аналізу подій і процесів, що перебувають у центрі суспільної уваги, специфіки їх відображення різними інформаційними ресурсами як результату інформаційної політики провідних політичних акторів.

Необхідним у контексті розвитку вітчизняного інформаційного простору є посилення уваги до організації ефективного використання та модернізації наявної техніко-технологічної бази виробництва й організації використання інформаційних ресурсів. Україна вже має досвід формування комп'ютерної інфраструктури на основі GRID та інших перспективних

технологій. На сьогодні актуальним є завдання створення загальнодержавного інтегрованого комунікаційного середовища. Реалізація цього завдання значною мірою могла б розв'язати проблему наявності суттєвих лакун у забезпеченні різних регіонів, різних соціальних структур необхідною для розвитку інформацією.

В умовах сьогодення зростає потреба в розвитку механізмів використання інформації всіх рівнів складності в управлінських структурах. У зв'язку з демократичними перетвореннями в суспільстві, швидкою розбудовою численних політичних партій, появою значної кількості інших громадських організацій, мають бути вибудовані такі самі механізми організації доступу цих категорій користувачів до наявних інформаційних ресурсів.

Таким чином, на нинішньому етапі розвитку українського суспільства набула чіткості проблема створення ефективних механізмів донесення потрібної для розвитку, суспільно значущої інформації до основних категорій колективних (корпоративних) замовників у суспільстві. Такі механізми мають охоплювати всі сфери життєдіяльності суспільства і бути пов'язаними насамперед :

- із творенням, систематизацією, обробкою, зберіганням та використанням інформації в масштабах держави;
- з удосконаленням керування інформацією як найважливішим ресурсом соціально-економічного, політичного й культурного розвитку, налагодження системи збереження, вивчення та раціонального використання інформаційних ресурсів відповідно до запитів суспільства;
- із розвитком міжнародного співробітництва в інформаційній сфері, утвердженням інформаційного суверенітету України, з забезпеченням рівня інформаційної безпеки, що характеризується достатньою захищеністю національних інтересів в інформаційній сфері від зовнішніх та внутрішніх загроз для забезпечення нормального життя й розвитку особи, суспільства, держави;

– із забезпеченням зростання активності України в міжнародному інформаційному просторі, реалізацією програм наповнення українського сегмента міжнародного інформаційного простору якісною, суспільно значущою інформацією, з адаптацією зарубіжних інформаційних ресурсів згідно із суспільними потребами в Україні;

– з науково-інформаційним забезпеченням діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, економічних структур, наукових, культурно-освітніх закладів, громадських організацій, – забезпеченням конституційних прав і свобод громадян в інформаційній сфері, постійним удосконаленням суспільних механізмів забезпечення відкритості інформаційної політики – важливої передумови формування демократичного суспільства і правової держави в Україні;

– із розширенням можливостей для оволодіння сучасними інформаційними технологіями, їх використанням у виробництві, навчанні, побуті представниками усіх верств населення, із становленням інформаційної освіти, розвитком системи інформаційних наук, поширенням інформаційної культури, розвитком фундаментальних наукових досліджень, розробкою вітчизняних інформаційних і телекомунікаційних технологій та засобів їх реалізації, удосконаленням підготовки відповідних наукових та інженерних кадрів;

– з удосконаленням правового поля процесу інформатизації.

Оцінка рівня забезпечення еволюції соціокультурного процесу в Україні визначається насамперед масштабом приросту інформаційного потенціалу українського громадянського суспільства й держави, реальними результатами у вирішенні завдань своєчасного та рівноправного входження в інформаційне суспільство.

Вплив національних інформаційних ресурсів на соціокультурний процес значною мірою залежить від своєчасного впровадження здобутків науково-технічного прогресу в інформаційній сфері. Однак, і в процесі розвитку традиційних складових системи національних інформаційних

ресурсів, і при формуванні нових елементів такої системи спільною особливістю їх залишається підпорядкування національній інформаційній традиції. Ця традиція проявляється:

- у відповідності всіх видів інформаційних ресурсів інтересам розвитку певної нації чи держави;
- у відображенні національної своєрідності світосприймання в таких ресурсах;
- в орієнтації цих інформаційних ресурсів насамперед на ефективне використання у власному інформаційному середовищі, у врахуванні національної специфіки цього використання (рівень інформаційної підготовки аудиторії, рівень технологічної озброєності суспільства, врахування тенденцій розвитку національної інформаційної сфери, фактора міжнародних інформаційних обмінів та ін.).

Наявний суспільний досвід показує, що врахування характерних особливостей кожного з видів як традиційної, так і новітньої інформації дає можливість для оптимального визначення специфічної їхньої ніші в системі задоволення інформаційних потреб, організації оптимальної структури сучасної інформаційної бази.

Слід зазначити, що в соціокультурному процесі суверенні інформаційні ресурси виконують орієнтуючі функції. На нинішньому етапі розвитку інформаційного суспільства найбільш ефективними серед них є те, що вони виступають:

- еталонними ресурсами в процесі нового інформаційного виробництва для забезпечення актуальних запитів суспільства відповідно до наявних потреб розвитку соціальних структур та змістовного наповнення соціальних інформаційних баз;
- основою зміцнення системи національних інформаційних ресурсів в усьому їхньому різноманітті, необхідному для національного розвитку, є матрицею вдосконалення інформаційних обмінів між соціальними базами в загальнонаціональному вимірі, у тому числі розвиток кооперативних зв'язків

між центрами зберігання інформації на основі сучасних інформаційних технологій, ресурсом збагачення дистантних форм поширення, утвердження суверенних масивів інформації серед замовників тощо;

– інформаційною основою розвитку механізмів інформаційної безпеки до специфіки сучасних інформаційних обмінів.

Як доводить сучасна міжнародна й внутрішньодержавна практика розвитку інформаційного суспільства, з активізацією інформаційних процесів у суспільстві актуалізується потреба посилення реалізації деяких специфічних функцій держави в інформаційній сфері.

По-перше, держава має забезпечувати якісний доступ усіх категорій громадян до продукуюваної нею інформації, як до офіційних матеріалів, так і до роз'яснення змісту своєї власної діяльності. Для цього здійснюються відповідні правові, матеріально-технічні й інші заходи, розвиваються магістральні інформаційні комунікації, налагоджується власне виробництво та поширення інформації. При цьому всі інформаційні обміни, що здійснюються за допомогою контрольованих державою інформаційних комунікацій, є вертикальними інформаційними комунікаціями.

До того ж інформаційний ресурс, створений інститутом президентства, є важливою складовою національних інформаційних ресурсів кожної держави з президентською формою правління, незалежно від рівня включення президента у сферу управлінської діяльності.

По-друге, держава об'єднує задля реалізації планів, проектів суспільного розвитку потенціал інформаційних, інформаційно-аналітичних центрів, творчий потенціал громадських організацій, діяльність наукових установ, що продукують нову, необхідну для розвитку інформацію в контексті формування структур інформаційного суспільства. Вона також має опікуватися організацією діяльності центрів комплектування та організації високопродуктивного використання наявних інформаційних ресурсів, особливу увагу звертаючи на збереження й збагачення суверенних інформаційних ресурсів. У зв'язку з цим буде потрібно технологічне й

методологічне оновлення діяльності бібліотечних, архівних та музейних установ.

У справі комплектування центрів зберігання суспільно корисних інформаційних ресурсів зростаючого значення набуває комплектування новими, необхідними для національного розвитку зарубіжними інформаційними ресурсами. Використання передового науково-технологічного зарубіжного досвіду в комплексі з національними здобутками й прагненнями на шляху суспільного прогресу стає важливим фактором сучасного інноваційного розвитку, важливим пріоритетом Української держави.

По-третє, вертикальні інформаційні обміни в суспільстві, ініційовані державою, обумовлюють необхідність створення й вдосконалення надійних соціальних комунікацій, доступних для всіх членів суспільства. Система цих комунікацій, підтримувана національними організаційно-правовими й техніко-технологічними засобами, становить інфраструктуру інформаційних обмінів у межах національного інформаційного простору.

Відкритість влади для громадян, прозорість її рішень і дій сприяють зміцненню її легітимності та забезпечують їй можливість адекватно реагувати на актуальні проблеми внутрішньодержавного розвитку й міжнародних відносин. Водночас налагодження зворотного зв'язку – від інститутів громадянського суспільства до органів державної влади – дає останнім змогу сформулювати уявлення стосовно співвідношення вимог і підтримки громадян та ефективності політики влади, що в результаті виявляється ключовим фактором для стабільності або нестабільності всієї системи.

Для підвищення ефективності управлінської діяльності ця система має якомога повніше використовуватися також у режимі зворотного зв'язку від користувача до органів державної влади. Через неї має здійснюватись інформування органів державної влади про наслідки управлінських дій, ефективність реалізації тих чи інших проектів, відбуватися донесення

пропозицій, корисних ідей, широкого творчого внеску членів суспільства в його розвиток. Функціонування такого механізму сприятиме консолідації суспільства, вихованню в його членів почуття причетності до загальносуспільної діяльності, патріотизму.

По-четверте, поряд із зростанням необхідності залучення інноваційної інформації зарубіжного виробництва для розв'язання проблем суспільного розвитку держава в інформаційному суспільстві має сприяти просуванню вітчизняних інформаційних продуктів на міжнародні інформаційні ринки, продуктів, виготовлених і в державних наукових, науково-інформаційних структурах, і приватних структурах, продуктованих громадськими організаціями. При цьому інформаційна продукція має бути прирівняна до всіх інших видів продукції і бути підпорядкована всім правилам, що стосуються експортних операцій. Міжнародне правове законодавство в інформаційній сфері має своєчасно імплементуватися в правову базу України. Держава має сприяти участі вітчизняних правників у підготовці нових правових актів, що стосуються інформаційної сфери, і відстоювати в новому законодавстві національні інтереси.

По-п'яте, важливою функцією держави є організація безпеки національного інформаційного простору. Розвиток глобальних процесів на основі всеосяжної інформатизації створює широку різноманітність інформаційних загроз від витіснення на внутрішньому інформаційному ринку вітчизняних продуктів більш конкурентоспроможними в силу опори на передову матеріально-технічну й технологічну базу зарубіжними інформаційними продуктами аж до ведення цілеспрямованих, із дедалі відчутнішою вражаючою силою в боротьбі за розум громадян, інформаційних війн. У зв'язку з цим держава зобов'язана для захисту свого інформаційного простору використовувати всі традиційні правові, правоохоронні важелі, свій вплив на вертикальні інформаційні комунікації, засоби комплектації вітчизняними і зарубіжними ресурсами національних інформаційних баз, а також державну систему інформаційного виробництва.

В інформаційних протистояннях на нинішньому етапі суспільного розвитку остання набуває вагомого значення, оскільки здатна генерувати контрпропагандистські інформаційно-аналітичні продукти, є їх допомогою діяти на упередження під час організації ефективної прогнозно-аналітичної роботи.

Держава на цьому етапі розвитку суспільства є основним інструментом консолідації в суспільстві, «організуючим началом і координатором буття» інформаційної системи, що охоплює національний інформаційний простір, сприяє його розвитку, забезпечуючи в процесі своєї трансформації прогрес у сфері демократичних перетворень.

У подальшому розвитку інформаційного суспільства в Україні визначальне значення має політика співпраці держави з недержавними центрами інформаційного виробництва в нашій країні та організація міжнародних інформаційних обмінів, участі в розвитку глобального інформаційного суспільства. Ця діяльність має узгоджуватись із глобальною стратегією розвитку інформаційного суспільства, сприяти реалізації скоординованого підходу до спільних дій, подоланню інформаційної нерівності. Важливою функцією держави при цьому є відстоювання національних інтересів в інформаційній сфері та підтримка розвитку національної інформаційної традиції в сучасних умовах.

Вирішення зазначених завдань вимагає поряд з реалізацією внутрішніх завдань інформаційного розвитку забезпечення інтеграції освіти, науки і культури України в глобальний культурний, освітній, науково-технічний інформаційний простір з безумовним врахуванням національних інтересів; реалізації в рамках міжнародних договорів України інформаційних проектів, які забезпечуватимуть внесок України в глобальний інформаційний розвиток, її інтеграцію в глобальний інформаційний простір.

Актуальні завдання суспільного розвитку і особливо – нинішня ситуація, за якої українське суспільство зіткнулося з повномасштабною інформаційною агресією і фактично перебуває в стані інформаційної війни з

північним сусідом, потребує ефективного керування національним інформаційним ресурсом, забезпечення застосування ефективних засобів і методів гарантування захисту інформації в єдиному інформаційному просторі України та використання його в інтересах успішного ведення інформаційного протистояння.